

Nordisk Folkrikisdag i Island, 30 juli 2006

Laila Freivalds utkast till tal på temat FINNS NORDEN I VÄRLDEN?

Jag har särskilt blivit ombedd att tala om samarbetet mellan nordiska och tio afrikanska Utrikesministrar. Men innan jag gör det låt mig reflektera allmänt ngt över denna programpunkts frågeställning, "Finns Norden i Världen"? En relevant fråga nu när EU växer och globaliseringen ställer långtgående krav på globalt samarbete. Hur påverkar det det historiska nordiska samarbetet? Det har förändrats och försvagats i vissa avseenden, men det minskar inte i vardagen. Vid gränserna växer våra samhällen ihop, allt fler korsar gränserna allt oftare, allt fler gör det dagligen. Bor och arbetar i olika länder. Krav på samordning av skatteregler och socialförsäkringssystem blir alltmer påträngande. Nordens medborgare och lokala förtroendevalda kan inte vänta på globala lösningar eller att EU ska lösa deras vardagliga problem. För det krävs ett fortsatt nordiskt integrationsarbete.

Ser vi till vårt närområde, så finns Norden påtagligt runt Östersjön och i Baltikum. Norden och de nordiska länderna fanns påtagligt närvarande när förändringens vindar drog fram på andra sidan Östersjön. I början av nittioalet etablerades ett intensivt samarbete på alla tänkbara samhällsområden och nivåer i våra samhällen. Bildandet av Baltiska Rådet, med förebild i Nordiska Rådet, är ett tydligt bevis, liksom de därefter alltmer sammanfogade verksamheterna. För Baltikum har Norden varit en förebild och är en betydelsefull samarbetspartner.

De nordiska länderna har länge haft ett engagemang för internationellt samarbete. Vi är starka tillskyndare till FN och det multilaterala systemet. I internationella fora samarbetar vi i sak och i form. Här är Norden ofta en samlad enhet. När representanter skall utses i beslutande organ eller arbetsgrupper, och när tjänster tillsätts, ses och agerar de nordiska länderna ofta i samråd och som en region. Vi är inte alltid eniga, men i omvärldens ögon ser vi oss som en homogen och ovanligt samordnad grupp. Det ger oss en i förhållande till folkmängden, oproportionerlig styrka. Det märks i FN-systemet, där vi nu senast t ex spelade en pådrivande roll i reformeringsarbetet. Det märks i Världsbanken, där den nordisk/baltiska valkretsen t ex driver på ett tydligare rättighetsperspektiv i bankens arbete.

Av särskilt intresse är förstå Nordens relation till EU. Den frågan har behandlats tidigare här i Folkrikisdagen. Jag vill framhålla att Norden även finns i EU, även om alla Nordens länder inte är medlemmar. Det råder ingen tvekan om att EU:s relation till Norge och Island har påverkats av dessa länders integration i ett nordiskt koncept. Liksom att de nordiska EU-ländernas ställningstaganden i EU styrs av behovet att värna det nordiska samarbetet. Så kunde t ex den nordiska passunionen bevaras i Schengensamarbetet.

Inför många av ministerrådsmötena inom EU genomförs informella nordiska- eller nordiskt/baltiska ministermöten. Ibland med även Norge och Island. Syftet är inte att fatta gemensamma beslut, men att informera varandra och diskutera, för att om möjligt finna samsyn och stöd. Även de traditionella nordiska fackministermötena behandlar EU-relaterade frågor. På det sättet finns den nordiska dimensionen närvarande i EU-systemet. Och är mer påtaglig när EU bildar en nordisk snabbinsatsstyrka med soldater även från Norge.

I ett speciellt avseende finns Norden påtagligt närvarande i världen och det är genom vårt bistånd. Norge, Danmark, Finland och Sverige är stora biståndsgivare. Dessa fyra nordiska länder bidrog förra året med nästan 9 miljarder USD till hjälp och utveckling i världens fattiga länder. Dessvärre kunde jag inte återfinna Island i denna statistik.

FN:s mål är att alla rika länder skall bidra med 1% av sin BNI. Sverige och Norge är där medan stormakten USA har långt kvar med sina 0,2 %. Norden har varit pådrivande i EU som har beslutat att EU:s 15 gamla länder skall ha uppnått 0,7% av sin BNI år 2015.

Detta leder mig över till Norden och Afrika, en viktig mottagare av vårt bistånd. – År 2000 tog Anna Lindh initiativ till ett möte mellan Nordens och tio afrikanska utrikesministrar (från Benin, Botswana, Ghana, Lesotho, Mali, Mocambique, Nigeria, Senegal, Sydafrika och Tanzania.) Hon ville utnyttja och fördjupa det långa samarbete som funnits och skapa ett forum för informellt och öppet åsiktsutbyte på hög politisk nivå.

Vi behöver utveckla allianser både i utvecklingsstödet vi ger till Afrika och för utvecklingen globalt. Norden är en betydelsefull representant för den rika världen och Afrika en stark aktör för utvecklingsländerna.

Vi behöver mer samsyn kring övergripande frågor om fred och säkerhet i Afrika, globaliseringens konsekvenser, FN – reformer och mycket annat. Dessa Utrikesministermöten syftar till att ge en fördjupad dialog kring svåra och känsliga frågor. – Fem möten har hitintills ägt rum, förra året i Finland och nu senast i januari i år i Benin.

Vi har diskuterat principiella frågor såsom demokrati och icke-konstitutionellt styre, mänskliga rättigheter och konfliktorsaker, men också pågående kriser i Sudan, Darfur, Stora sjöregionen och Västafrika.

Det finns en samsyn om såväl framsteg som utmaningar i uppbyggnaden av strukturer och kapacitet inom AU (Afrikanska Unionen) för bl.a kris- och – konflikt - hantering. Afrikanskt ledarskap och ägarskap är viktigt, men omvärldens bidrag och stöd också helt nödvändigt och otillräckligt.

Från Afrikansk sida vill man se stödet från Norden inriktat på att samordna engagemanget från omvärlden genom bland andra FN och EU. Det internationella samarbetet för konfliktlösning i Afrika , kräver fortsatt kapacitetsuppbyggnad i såväl

AU som FN och EU. Även mer etablerade former för konkreta insatser i pågående kriser behövs. Vi ser behov av mer kapacitet och bättre utförda insatser på flera håll i Afrika. Vi skall inte acceptera världens tillkortakommanden, när massmord begås och hundratusentals människor lider. Genom det förtroende Norden har skapat i dialog med Afrikas företrädare och genom vårt konkreta engagemang och handlande under lång tid, har Norden förutsättningar att spela en betydelsefull roll.

Mycket av diskussionerna vid Utrikesministermötena har handlat om demokrati och Mänskliga Rättigheter. Afrikanska länder tycker att de ofta kritiseras för brister avseende demokrati och MR (mänskliga rättigheter)

utan att hänsyn tas till helheten vad gäller situationen i landet. Man tycker att rätten till hälsa, utbildning, arbete mm får stå tillbaka för mer politiska och civila rättigheter. Man tycker att Västvärlden har "double standards" och hycklar vid behandlingen av enskilda länder i FN-systemet.

Vi har varit överens om att FN:s MR – kommission upphört att fungera och att den behövde reformeras. Nu har vi fått ett nytt MR-råd efter mycket förhandlande. Och att det lyckades till slut berodde bl.a. på de nordiska ländernas intensiva arbete, vilket i sin tur underlättades av de intensiva och öppenhjärtiga diskussionerna i såväl Helsingfors som i Benin.

Både Norden och Afrika är starka tillskyndare av FN och det multilaterala systemet. Det finns hos båda ett genuint intresse att få detta system att fungera och att återupprätta förtroendet för FN. Även om också vi ibland beskylls för "double standards" i samband med omröstningar, så har vi ett förhållande till Afrika som inte belastas av kolonialismen och stormakters övertag. Det är påtagligt och måste beaktas att kolonialismen fortfarande finns närvarande i människors tankar och åsikter i Afrika. Det märks när vi försöker att få samsyn om tex. umecklingen i Zimbabwe och i synen på Mugabe.

Men Norden har ett förtroende som ger grund för konkret gemensamt agerande på många områden. Utrikesministermötena har lett till handfast samarbete om bl.a :

- Kapacitetsuppbyggnad i regionala MR- institutioner
- Rassim och främlingsfientlighet
- Genomförande av åtaganden vad gäller barnsoldater
- Jämställdhet och kvinnors rättigheter

Bara för att nämna något. Men det finns givetvis ett nordiskt -afrikanskt samarbete i många internationella fora sedan lång tid tillbaka. Vi samarbetar tex. i uppföljningen av ILO:s World Commission on "Social Dimension of Globalization." Vi samarbetar inom ramen för den s.k. Helsingprocessen som syftar till konkreta initiativ för att ge utvecklingsländerna större inflytande i de globala beslutsprocesserna. Ett sådant initiativ är det nordiskt-afrikanska om handel och utveckling.

Nu har WTO:s s.k. Doharunda (uppkallat efter staden Doha i Qatar) kapsejsat. Ska vi någon gång lyckas att få de stora länderna, framför allt USA att ge upp sin protektionistiska hållning och se till världens utveckling, behövs nu nya initiativ.

Avslutningsvis:

För över hundra år sedan, vid Unionsupplösningen krävde Norge eget statsöverhuvud och egen diplomatisk representation. Nu går riktningen åt motsatt håll.

Norden samordnar ambassader, när förutsättningar finns.

I Berlin finns en gemensam ambassad.

I Ljubljana och Bratislava samverkar man om lokaler, reception och konsulära ärenden.

I Bern samarbetar man om migrationsärenden.

I Hanoi har de nordiska länderna ett samordnat kontor.

Flexibilitet. Pragmatism och en stark vilja präglar samarbetet som inte bara är ekonomiskt utan också präglas av värdegemenskap och samhörighet. På så sätt ges ett samlat nordiskt ansikte i land efter land.